

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

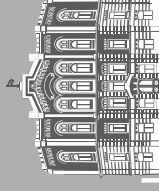

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

27 червня 2025 року

Одеса
2025

УДК 342.7:341.3:364(477)

Оргкомітет конференції

Голова:

Давиденко В.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Заступник голови:

Корнієнко М.В., перший проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Члени оргкомітету:

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент;

Крижановська О.В., завідувачка кафедри адміністративного права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент;

Лісніченко Д.В., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент;

Матієнко Т.В., професор кафедри психології та педагогіки, кандидат юридичних наук, доцент;

Пасько О.М., професор кафедри психології та педагогіки, доктор юридичних наук, доцент;

Пишна А.Г., завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент;

Прудка Л.М., доцент кафедри психології та педагогіки, кандидат психологічних наук, доцент;

Тетерятник Г.К., завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики, доктор юридичних наук, професор;

Янковий М.О., професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, кандидат юридичних наук, професор.

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Захист прав дитини в умовах військової агресії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 27 червня 2025 р.). Одеса : ОДУВС, 2025 – 190 с.

збереженням невід’ємних прав і свобод громадян. Для цього необхідне подальше удосконалення законодавчого регулювання, підвищення ефективності внутрішнього та міжнародного моніторингу діяльності правоохоронних органів, а також розвиток практичних механізмів захисту прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Про Національну поліцію. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Ukraine 49. Partly Free. URL. <https://freedomhouse.org/uk/country/ukraine/freedom-world/2024>

3. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6>

4. Конституція України. Сайт Президента України. URL. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Маковій В. П.

кандидат юридичних наук, професор,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Закріплення права дитини на створення умов, необхідних для всебічного її розвитку, є втіленням основоположних принципів міжнародного законодавства щодо захисту прав дитини, відтворених у Декларації прав дитини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року, та Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року. У межах екстраординарних випадків, якими є обставини позбавлення батьківського піклування дітей з огляду на зовнішні чи внутрішні по відношенню до сім’ї чинники, особливо в умовах воєнного стану, виникає питання створення додаткових правових інститутів, покликаних забезпечити комплексний та повний захист права та інтересів дитини. Серед останніх окреме місце приділяється в межах сімейного та адміністративного законодавства питанню створення та функціонування дитячих будинків сімейного типу. Наведене цілком слушно підтримано статистикою, згідно якої у 2015 році таких було 900, у 2020 році 1180 [1]. Охарактеризовані вищі обставини слугували збільшенню кількості такої форми влаштування дітей-сиріт та дітей-позбавлених батьківського піклування у 2024 році до понад 1300 будинків [2].

Окрім положень глави 20² Сімейного кодексу України, правове положення дитячого будинку сімейного типу унормовано в Положенні про дитячий будинок сімейного типу, затвердженому постановою КМУ від 26 квітня 2002 року № 564, та Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов’язаної із захистом прав дитини, затвердженому постановою КМУ від 24 вересня 2008 року № 866.

Фактично дитячий будинок сімейного типу з урахуванням викладеного у наведених нормативно-правових актах за метою та іншими функціональними ознаками у повній мірі відтворює зміст та правову природу прийомної сім'ї, як форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що надає можливість послатись на релевантні положення у ст. 256¹ СК України. Так, під прийомною сім'єю необхідно розуміти сім'ю, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. При цьому прийомною сім'єю є сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Визначальними рисами прийомної сім'ї є: окреслення її загального правового положення саме як сім'ї, добровільне надання соціальної послуги, зміст цієї послуги полягає у влаштуванні дитини (дітей) в сім'ю, мета такого влаштування – виховання та спільне проживання, оплатність такої послуги. Вагомою відмінністю наведених сімейно-правових інститутів є саме кількісний параметр суб'єктів, яким така послуга надається – це влаштування на виховання не менше як п'яти та не більше десяти дітей.

У відповідності до ст. 3 СК України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, а також одинока особа. При цьому, підставами до створення сім'ї може бути поряд зі шлюбом, кровним спорідненням, усиновленням також й інші підстави, не заборонені законом і такі, що не суперечать моральним засадам суспільства. Подібний підхід створює передумови до поширеного розуміння сутності сім'ї, яка наділяється спеціальним статусом дитячого будинку сімейного типу у контексті змісту наведених норм СК України.

Визначальною відмінністю між прийомною сім'єю та дитячим будинком сімейного типу є дефініція, яка міститься у положеннях коментованої статті та ст. 256¹ СК України. На відміну від останньої, де мова йде про взяття дитини в прийомну сім'ю, у коментованій нормі дитячий будинок сімейного типу створюється за бажанням подружжя або окремої особи з метою виховання та спільного проживання, оскільки передбачає, перш за все, надання для започаткування наведеної діяльності певних майнових преференцій. До таких належать: 1) житлове приміщення; 2) меблі, побутова техніка та інші предмети тривалого вжитку.

Оскільки мова йде про добровільне взяття дитини на виховання та спільне проживання, то маємо саме договірний характер таких відносин, що підтверджується Положенням про дитячий будинок сімейного типу, яким затверджено зразок договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. Такий договір є адміністративним, на відміну від договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, до розуміння правової природи якого у повній мірі застосовані міркування щодо договору про патронат над дитиною, передбачені ст. ст. 252, 253 СК України.

Необхідно вказати на включення до істотних умов договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу також і положень, що

окреслюють обов'язок передачі органом опіки та піклування батькам-вихователям обладнаного житлового приміщення, земельної ділянки та транспортного засобу з ідентифікацією та визначенням характерних рис таких об'єктів. Зокрема, має бути визначена адреса і стан житлового приміщення та земельної ділянки і їх площа з зазначенням цільового призначення використання останньої, марка, модель, рік випуску та інші характеристики транспортного засобу. Окремо має бути визначено перелік обладнання житлового приміщення, що може включати: шафи для одягу, меблі для кухні, дзеркала, письмові столи, стільці, ліжка або дивани; газову/електричну плиту, водонагрівачі, котли; побутові прилади - холодильник, телевізор, пральну машину, електричну праску, люстри, настільні лампи, годинники; необхідний посуд, столові прибори, текстильну білизну тощо.

Крім підстав припинення договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу може бути припинений також і у випадку зменшення кількості вихованців внаслідок вибуття їх за віком або з інших причин, за умови, що сторони договору не домовилися про поповнення дитячого будинку сімейного типу новими вихованцями. Тоді дитячий будинок сімейного типу може бути переведений у статус прийомної сім'ї з урегулюванням його правового положення згідно вимог глави 20¹ СК України.

Об'єктом наведених відносин є соціальна послуга із забезпечення вихованням та проживанням дитини в прийомній сім'ї. Кількісний критерій осіб, яким може надаватись така послуга, більше чотирьох дітей. Такі відносини згідно Положення про дитячий будинок сімейного типу вважаються оплатними.

У межах таких відносин простежується приватний інтерес дитини, що позбавлена батьківського піклування, щодо забезпечення її права на проживання в сім'ї, як первинного та основного осередку суспільства, а також приватний інтерес батьків-вихователів, які прагнуть отримати певну майнову (в частині відповідної винагороди) та немайнову вигоду (щодо власного суспільного визнання в якості осіб, які здатні сформувати витребувані суспільством моральні якості його члена). Публічний інтерес суспільства проявляється у формування загальнолюдських засад для належного виховання дитини з передачею їй основних, перш за все духовних цінностей людства, та подальшої соціалізації.

В умовах воєнного стану виникла потреба удосконалення правового механізму захисту прав та інтересів дитини, яка гіпотетично може стати вихованцем дитячого будинку сімейного типу. Держава відреагувала на такі виклики шляхом внесення змін до чинного законодавства в частині: 1) захисту прав дітей на окупованих територіях та тимчасово переміщених (евакуйованих дітей); 2) надання тимчасового притулку дітей у зазначеній формі сімейного піклування; 3) оптимізації процедури підбору кандидатів на батьків-вихователів та організації діяльності дитячих будинків сімейного типу; 4) припинення функціонування дитячого будинку сімейного типу; 5) координації та адміністрування співпраці з дитячими будинками сімейного типу в

екстраординарних умовах функціонування; б) додаткового механізму контролю за виконанням обов'язків батьками-вихователями.

Разом з тим, потребують вирішення питання ефективності захисту прав та інтересів дитини посередництвом впровадження такої форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнного стану шляхом детермінації параметрів саме цієї форми з поміж інших з огляду на наявні ризики; вироблення додаткового механізму захисту дітей, які потребують тимчасових заходів захисту через ті чи інші обставини, пов'язані зі збройною агресією; визначення особливостей правового положення кандидатів на батьків-вихователів з числа осіб, які мають особливі заслуги перед Україною з огляду на вклад у захист національних інтересів країни; створення додаткових соціальних гарантій для функціонування дитячих будинків сімейного типу тощо.

Безумовно, викладені міркування щодо правового режиму дитячого будинку сімейного типу в умовах воєнного стану загострюють актуальність цього питання у контексті формування засобів захисту прав дитини й можуть стати предметом інших досліджень у даній сфері.

Література:

1. Кількість дитячих будинків сімейного типу у країні постійно збільшується, сьогодні їх вже 1180 й там виховується понад 8 тисяч дітей. *УКРІНФОРМ*. URL: <https://surl.li/xlbzhc> (дата звернення 15.05.2025).

2. В Україні налічується близько 1300 дитячих будинків сімейного типу. *Допомога дитячим будинкам сімейного типу*. URL: <https://centersocial.org/projects/dopomoga-dytyachym-budynkam-simejnogo-typu-help-to-family-type-childrens-homes/> (дата звернення 15.05.2025).

Мартинюк О.

студентка групи 313/22-(П)-К факультету № 4,
Донецький державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Колеснік Т. В.

завідувачка кафедри цивільного, трудового права та
права соціального забезпечення,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НЕЗАКОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧИ УТРИМАННЯ

Проблема незаконного переміщення та утримання дітей є однією з найгостріших у сфері захисту прав людини в сучасному світі. Актуальність цього питання для України є надзвичайно високою. Із початком повномасштабної збройної агресії російської федерації (далі – рф) проти України у 2022 році зафіксовано численні випадки насильницького переміщення українських дітей з тимчасово окупованих територій до росії та на підконтрольні їй райони.

Любчик В.Б., Карагіоз Р.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	86
Маковій В. П. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	89
Мартинюк О. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НЕЗАКОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧИ УТРИМАННЯ	93
Matiienko T.V. CAUSES OF THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF AGGRESSIVENESS IN ADOLESCENTS	95
Мирза С.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ ТА ТИМЧАСОВОГО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	99
Мунциянов В. М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ПРИ ОХОРОНІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ	102
Назар Ю.С. ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ АДМІНІСТРАТИВНИМ СУДОМ	106
Ніколов В.Ю. МЕХАНІЗМ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ	108
Пасько О.М. ІНТРАПСИХІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ КОМУНІКАЦІЇ ІЗ ДІТЬМИ	111
Пекарська Є. О. РЕАЛІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	114
Пишна А.Г. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ДОТРИМАННІ ПРАВ ГРОМАДЯН	117
Потієвська О.В. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТ У ДОТРИМАННІ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН	120
Прудка Л.М., Башаріна Т. І. СЕПАРАЦІЯ ПІДЛІТКА В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО ДОСВІДУ ТА МІГРАЦІЇ: НОВІ РИЗИКИ ТА РЕСУРСИ	124
Прудка Л.М. ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	126